HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק [א]אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וליחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה להאי הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר אביי קסבר רב [ב]אין העדים חותמין על המחק אלא אם כן נמחק בפניהם מיתיבי [ג]הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר וניחוש דלמא מחיק ליה וכתיב מאי דבעי והוי ליה הוא ועדיו על המחק [ד]דכתבי הכי אנחנא סהדי חתמנא על מחקא ושטרא כתב על ניירא דכתבי היכא אי מלתחת גייז ליה אי עילאי מחיק ליה [ה]דכתבי בין סהדא לסהדא אי הכי אימא סיפא [ו]הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי פסול הכא נמי נכתבו הכי אנחנא סהדי חתמנא על ניירא ושטרא על מחקא א)[השתא נמי] מאי אמרת מוחק חוזר ומוחק הא אמרת אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים [ז]הני מילי היכא דחתימי סהדי אמחקא היכא דלא חתימי סהדי אמחקא אלא אניירא לא ידיע וליתי מגילתא אחריתי ולמחוק ולידמי לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגילתא ולקבלה לחתימות ידא דסהדי בבי דינא ולמחוק ולידמי אמר רב הושעיא [ח]אינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים ולישהייה אמר רבי ירמיה [ט]חיישינן לב"ד טוען: רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר וכו': השיב רבי לדברי ר' חנינא בן גמליאל

והלא

וא"ת. והלא חוזר הוא ומוחק את השטר וזייף וחתמי סהדי. ומשני אין דומה חתימת העדים שחתום על המחק שנמחק פעם אחת לכתיבת השטר הכתוב על נמחק שתי פעמים ויהא ניכר הזיוף: **וניחוש דלמא שדי.** בעל השטר דיותא בקלף במקום חתימת העדים קודם שחתמו ומחקו וחזר וכתב על כל הקלף ומחקו כולו וחתמו העדים בקלף שנמחק שתי פעמים והשטר נכתב על המחק פעם אחת וכי הדר מחיק ליה כדי לכתוב עליו זיוף הוה ליה נמחק שתי פעמים כמו שנמחק מקום חתימת העדים שתי פעמים: **אא"כ נמחק בפניהם.** ואם יראו מקום חתימתן משונה במחיקה מן העליון לא יחתומו: **עדיו על המחק כשר.** אם מכירין לחתימתן או שהיה כתב ידם (א) במקום אחר: **הוא על המחק כו' פסול.** שמא מחק את השטר וזייפו: **השתא נמי.** חוזר עוד ומוחק ומזייף. ג) [ומקשינן והא אמרת אינו דומה כו']. ומשני הני מילי היכא דחתמי סהדי על המחק כיון שיש שני מיני מחקים בשטר אחד זה אצל זה יכול להכיר מי נמחק יותר מחבירו: **למחקא דהא מגילתא.** זה עב וזה דק ומחק של קלף עב אינו ניכר כל כך: **ונקבל חתימת ידייהו בבי דינא.** שלא יפסיד בעל השטר עדות של עדיו ואחר כך נמחוק ונכתוב בההיא מגילתא גופא ונדמייה: אית ספרים דגרסינן בהו **ונשהייה אמר רבי ירמיה חוששין לב"ד טוען.** (ב) ולא ידעו לדקדק כל כך ד) או להשהותו להכשיר שטר פסול הלכך פסקוהו למילתיה ופסלו כל שטר שעל המחק ועדיו על הנייר. ואית דלא גרסי ונשהייה וגרסי רבי ירמיה אומר חיישינן לב"ד טוען ואין נותנין לב לדמות ולמחוק ובמקום תירוץ רב הושעיא תירץ רב ירמיה כך: **השיב רבי לדברי רבי חנינא בן גמליאל.** שאמר מקושר יכול לעשותו פשוט:

והלא

סהדי חתימי על המחקא ושטרא אניירא כדמפרש בסמוך ואין לחוש שמסר לו שטר פסול (ע"כ) וא"ת שמא מחק אנחנא סהדי וכל השטר שלמעלה בר מן העדים וכתב מאי דבעי וי"ל דלא מכשרינן הוא ועדיו על המחק אלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנא סהדי וריב"ס פירש דאין לחוש שמא ימחוק אנחנא סהדי כיון דמעיקרא הוה כתב על המחק ואם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים והשטר שכתוב על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פעם אחת ויהיה ניכר הזיוף דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ונראה לי דהיינו כשכותב על המחק אז ניכר איזה נמחק פעם אחת ואיזה נמחק שתי פעמים אבל הנייר מחוק גרידא שאין כתוב עליו כלום אותו אינו ניכר וכן מוכח בסמוך דפריך וניחוש דלמא שדי ליה דיותא אמקום עדים ומחיק ליה והדר מחיק ליה והוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים כשימחוק אחרי כן השטר ומאי פריך הלא בשעה שירצו לחתום יראו (ג) מחוק פעם אחת ומקום שהמלוה מחתימם מחוק שתי פעמים אלא ודאי אינו ניכר עד שיהא כתוב ויהא יבש מיהו הא לאו ראיה היא דמצי למימר דלעדים אינו ניכר דלא דייקי אבל שטר הבא לפני ב"ד ניכר דב"ד דייקי ולכך אי מחיק אנחנא סהדי יראוהו ב"ד שנמחק שתי פעמים וחתימת העדים לא נמחק כי אם פעם אחת כדינא מיהו קשה לרבי לדברי ריב"ס תינח היכא דנכתב אנחנא סהדי על המחק כמו העדים אלא היכא דנכתב אנחנא סהדי על הנייר ימחקנו וגם (ד) השטר שהוא על הנייר ויהא שטר הבא הוא ועדיו על המחק ואמאי כשר וכ"ת הוא על הנייר ועדיו על המחק לא הוי כשר אלא כשמחק בין עד לעד במקום שיכתבו אנחנא סהדי אבל אי כתבו אנחנא סהדי על הנייר לא אדרבה זה ראוי להכשיר יותר דודאי לא עשה שום זיוף אבל כשנמחק השטר ונמחק הריוח בין סהדא לסהדא שיש לחוש שמא היה כתוב בו אנחנא סהדי (ה) ה) ומחק וזייף אז ראוי לפסול יותר וגם לא אשכחן חילוק בין כתוב אנחנא סהדי על הנייר בין כתוב על המחק וי"ל דלא חיישינן שמא מחק אנחנא סהדי (ו) שאם כן יש ריוח בינתים בין סהדא לסהדא ומסתמא אין כותבין (ז) ו) בזה הדיבור כנגד חתימה בפחות משני שיטין וכמו שבשני שיטין בין העדים לכתב פוסלין את השטר כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב (ח) ז) ב' שיטות לפני העד וכן משמע לקמן ח) שבשני עדים בשני שטרות מצטרפין להוציא ממון ואין לומר שיחתום ט) בשבילו לענין אפוקי ממונא חשוד דלא מהימן אלא בשבועה והיכן יש לחוש שמא מחק אנחנא סהדי היכא שהעדים חתומים זה אצל זה בחד שיטה זה בראש השיטה וזה בסוף השיטה ואנחנו סהדי בנייר בינתים בזה אין רגילות (ט) דאנחנו סהדי על הנייר ועדים על המחק דלמה יעשו שטות זה לכתוב אנחנא סהדי על הנייר והם חתומים על המחק יחתמו על הנייר ודיו וא"ת ולמה לא תקנו (י) שטרא על הנייר ועדיו על המחק כשר בלא אנחנא סהדי וכשעדיו והשטר על המחק לא יהא כשר אם לא כתבו בו אנחנא סהדי כתיבי אמחקא ושטרא כתיבא אמחקא דהשתא ליכא למיחש שמתחילה היה השטר על הנייר ומחקו וזייפו שיותר היה להם לעשות תקנה כשהשטר עשוי י) [על המחק] דאיכא למיחש ביה שנעשה זיוף מצאותו שעדיין לא נעשה בו זיוף וי"ל הוא ועדיו על המחק שכיח טפי שיש לסופר כמה טופסי שטרות שלא כוון בהן המעשה ומחקם אבל הוא על הנייר ועדיו על המחק לא שכיח כולי האי ולכך תקנו אנחנא סהדי והשתא מיתרצא שפיר מה שהקשה ר"י על פי' ריב"ס שיותר יש לנו להכשיר אנחנא סהדי כשכתוב על הנייר שלא נעשה בו שום זיוף יותר משכתוב על המחק דאיכא למיחש שנעשה בו זיוף שעתה יש ליתן טעם (כ) זה שפיר דאנחנא סהדי על הנייר לא שכיח אלא אדרבה יחתמו על הנייר ויהיה הכל על הנייר (ל) וקשה לפי' כ) רשב"ס שפירש בשטר הבא הוא ועדיו על המחק שאם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול דאיכא למיחש שהיה כתוב בו אנחנא סהדי והשטר היה כתוב על הנייר ומחקו א"כ הא דקאמר דכתבי אנחנא (מ) בין עד לעד היינו כשיש נייר בין עד לעד שאם כבר מחוק בין עד לעד למה יכתבו אנחנא סהדי ירחיקו העדים זה מזה שיעור אנחנא סהדי ודי בכך שאם ימחוק ויהיה הכל על המחק יהא פסול כדפרישית כיון שיש ריוח בין עד לעד וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך אנחנא סהדי אלא כשיש נייר בין עד לעד דהוה ליה לגמ' לפרש ועוד א"כ (נ) בשופטני עסקינן שהניחו הנייר וכתבו על המחק ומיהו איכא למימר שאין להקשות כשיש מחק בין עד לעד למה יכתבו אנחנא סהדי יניחו חלק ודיו (ס) וזה אינו שאם לא נצריכו לכתוב לא יניחו בין זה לזה ולא יחושו כי יאמרו למה אניחנו וארחיק חתימתי מחבירי כיון שאינו כתוב בינתים:

וניחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים. פירשתי לעיל: **אי לעילאי** מחיק. לפירוש ריב"ס שפירש כשנמחק שתי פעמים ניכר (ע) שאין כתוב עליו השתא קשה לישדי דיותא בין עדים לכתיבה ולמחוק ליה והדר לכתוב אנחנא סהדי וכו' דהשתא לא מצי מחיק ליה לפי שיהא נמחק שתי פעמים ויהא ניכר אבל לפי' רבי ניחא שאינו ניכר כיון שאין כתוב עליו כלום ומיהו עדיפא מינה משני דבלא דיותא מצי עביד בין סהדא לסהדא: **לישהייה**. מאן דלא גריס ליה (פ) סבר דכמו כן אינו דומה נמחק בן שני ימים לנמחק בן שלשה [א]:

מסורת הש"ס

א) רש"ל, ב) [לעיל קלח: וש"נ], ג) רש"ל, ד) רש"ל כל כך ולהשהותו ויבואו להכשיר, ה) רש"ל ונמחק בזיוף, ו) רש"ל זה, ז) רש"ל בשיטה בפני, ח) [דף קסה. תוס' ד"ה אמר אביי, ט) רש"ל בשביל א' וגי' כ"י ואיכא למימר שיחתוך בשביל א', י) רש"ל, כ) (רש"א רבי),

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה עדיו וכו' כתב ידם יוצא במקום אחר: (ב) ד"ה אית ספרים וכו' שלא ידעו לדקדק כל כך להשהותו ויבואו להכשיר וכו' ובמקום שתירץ רב הושעיא כך תירץ ר' ירמיה כך: (ג) תום' ד"ה (בדף הקודם) גופא וכו' שירצו לחתום יראו השטר מחוק פעם אחת: (ד) בא"ד ימחקנו וגם ימחוק השטר שהוא על הנייר וכו' אלא כשנמחק בין עד לעד במקום שכתבו אנחנא וכו' דאדרבה זה: (ה) בא"ד ונמחק וזייף אז ראוי לפסול יותר: (ו) בא"ד שאם כן יש ריוח בינתים. נ"ב [היינו כשהעדים חתומים זה תחת זה] ואם אין העדים חתומים זה תחת זה אלא זה אחר זה זה בראש השיטה וזה בסוף השיטה כו' התם ודאי אין לחוש שמא מחק אנחנא סהדי דלמה יעשו שטות כזה כו' והשטר כשר אע"פ שיש ריוח בינתים באותה שיטה כשיעור שיכתוב שטר לפני העד דלא יועיל שטר כשבא הוא והעד בשיטה אחת אם לא שבשני עדים חתומים באותה שיטה דלפי' הוציא עליו כתיבת ידו לא מהני כשבא בשיטה אחת לפריב"ס כאשר כתוב בהגהות אשיר"י ובחתומים זה תחת זה לא היה יכול לדחות ג"כ דלמה יעשו שטות כזה כו' דהתם אם היו העדים חותמים על הנייר היו מרחיקין ב' שיטות מן השטר ודו"ק: (ז) בא"ד ומסתמא אין כותבין דבור כזה כנגד חתימה בפחות. נ"ב [כי תיבות אנחנא סהדי וכו' ארוכה יותר מחתימת העד: (ח) בא"ד כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב שטר אחר לפני העד וכן משמע לקמן שבשני עדים בשני שטרות מצטרפין להוציא ממון אבל אין לומר שיכתוב בשבילו לענין אפוקי ממונא מחשוד דלא מהימן כצ"ל ונ"ב כלומר אבל בלא צירוף ליכא למימר דיכתוב שטר לפני העד כדי להוציא ממון בעד אחד מן החשוד על השבועה הא ליתא דהא אף כנגד החשוד אינו נאמן אלא בשבועה ומיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא לא אמרינן: (ט) בא"ד בזה אין רגילות שיכתבו אנחנא סהדי: (י) בא"ד ולמה לא תקנו דשטר על הנייר: (כ) בא"ד ליתן טעם לזה שפיר: (ל) בא"ד וקשה לפי' רשב"ס. נ"ב הוא פי' שכתבו התוס' בתחלת הדבור: (מ) בא"ד אנחנא סהדי בין עד לעד: (נ) בא"ד ועוד א"כ אטו בשופטני: (ס) בא"ד יניחו חלק ודיו דזה אינו: (ע) ד"ה אי עילאי וכו' ניכר אע"פ שאין כתוב עליו: (פ) ד"ה לישהייה מאן דלא גרס ליה היינו משום דכמו כן:

◆

רבינו גרשום

ואם תאמר. אמאי כשר הא מצי מלוה לחזור ולמחוק כתיבת השטר וחוזר וכותב מאי דבעי הואיל והעדים נמי חתימי על מחק. הא לא מצי למיעבד דניכר הוא דאין דומה מקום עדים שאינו נמחק אלא פעם אחת למקום השטר שנמחק ב' פעמים. לפי שנגרר הקלף ביותר ויש היכר. ואכתי אמאי כשר ליחוש דלמא שדי מלוה בתחלה נמי [קודם] דנכתב השטרא על גבי כתב מחוק זה שדי דיותא אמקום עדים להיכא דמשער דחתימי עדים ועבד הכי מעיקרא קמי דנכתב השטר ונטל אותו קלף ואשדיה דיותא א) דבמקום עדים והדר כתיב השטר על אותו שטר שלא נמחק אלא פעם אחת וחתמו העדים במקום שהיה הדיו דנמחק ב' פעמים ולפי שהשטר הוא כבר כתוב לא יכלו להבחין אם נמחק פעם

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף כ:

כז ג ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף כא:

כח ו ז מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף כב:

כט ח שם סעיף כ בהג"ה:

◆

מוסף תוספות

א. דלא ידעינן מחק של שטר מתי היה ואם זה שהוה יום אחד אולי הראשון שהה כמה ימים, [ולמאן דגריס] י"ל דקים ליה לתלמודא דכל שנמחק אחר יומו אין הפרש בין זמן רב לזמן מועט. ריטב"א.

◆

רבינו גרשום (המשך)

אחת לנמחק ב' פעמים ואחר שחתמו העדים במקום שנמחק ב' פעמים חזר ומחק כתיבת השטר והדר וכתב מאי דבעי: והוה ליה אידי ואידי. מקום השטר ומקום העדים נמחק ב' פעמים ומזייף הכי וליכא היכרא ואמאי כשר: אמר אביי. מש"ה כשר דקסבר רב אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נמחק בפניהם שיראוהו קודם שיכתוב על גבי השטר וראוהו היאך נמחק דאי הדר תו ומחק במקום שהעדים חותמין הן שראוהו תחלה נמחק מכירין בין נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים: מיתיבי. הוא. כתיבת השטר: על הנייר. שאינו מחוק: ועדיו על המחק כשר. ואמאי לרב דאמר שטר הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דלמא מחיק לנייר שכתוב בו השטר והדר וכתב מאי דבעי והוה אידי ואידי נמחק פעם אחת. ומשני משום הכי כשר דכתבי עדים הכי אנחנא סהדי כו'. אי לתתאי מן חתימת העדים גייז ליה ומחקו ליה לגוף של שטר או לעיל מן העדים מחיק ליה וליכא היכרא למלתא. ומשני דכתבו בין סהדי לסהדי דאי גייז ליה גייז לסהדי ואי ליכא עדים פסול. ואי מחיק ליה הא נמחק תרי זימני ואינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול משום דאיכא למימר דהדר מחיק ליה ומזייף ליה. והאמרת אינו דומה נמחק כו'. והאי נמחק ב' פעמים וניכר ואמאי פסול: הני מילי היכא דכתבי סהדי אמחוקה ושטר אמחק איכא היכרא בין מחיקת מקום העדים שהוא פעם אחת ובין מחיקת מקום השטר שהוא ב' פעמים. ואכתי אמאי פסול וליתו מגילתא אחריתי ולמחוק חדא זימנא ולידמי אי דמיא ב) למחיקת הא מגילתא דהאי שטר. ומשני לא דמי מחקא דהא מגלתא למחקא דהא מגלתא לפי דקליש טפי או דעבי טפי. ואכתי אמאי פסול ליקבליה לחתימת ידיה דסהדא דחתימי בהאי שטרא דמחיק יבואו עדים ויעידו לפני בית דין יודעים אנו שזו היא כתיבת העדים החתומין ובתר דקבלו לסהדותייהו למחוק מקום חתימותייהו ולידמי אי דמי מחיקת העדים שנמחק פעם אחת למחיקת מקום השטר. וכי האי גוונא אפשר בתקנה ואמאי פסול. בן שני ימים דמחיק מחיקתו וליכא למיקם עלה דמלתא. ולשהייה לשטר ג' ימים או טפי לאחר מחיקת העדים וניחזי דהשתא אידי ואידי מכמה ימים הוא ואכתי אמאי פסול והא אפשר למבדקיה הכי. אמר ר' ירמיה להכי קא פסיק דפסול דחיישינן לבית דין טוען דכיון דחזר דכתבו עדים הכי ושטרא על מחקא סמכי עדים ולא בדקו ליה אי נמחק פעם אחת או שתי פעמים. הלכך גזרי דפסול אע"ג דאפשר בבדיקה משום בית דין טועין דלא בדקי אלא גבו לאלתר: רבי חנניה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט. יפתח קשוריו והוי פשוט אע"פ שיש בו אויר ג' שיטות למעלה אין בכך כלום

א) לכאורה צ"ל וחזר ואשדי דיותא אכולא שטרא והדר כתב השטר על אותו שטר וכו'. ב) נראה דצ"ל אי דמיא מחיקת הא מגילתא למחיקה דהאי שטר.